

Pavel Kovář

Školní rok 1995/96 představuje 50. výročí obnovení výuky geobotaniky — ovšem po válce již v samostatném geobotanickém oddělení katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Navíc v r. 1995 uplynulo 70 let od úmrtí prof. dr. Františka Schustlera a zároveň 90 let od narození doc. dr. Pavla Sillinger. Oba protagonisty tehdy nedávno pojmenovaného a rychle košaticího oboru geobotanika spojuje smutná skutečnost, že se dožili téměř shodně nízkého věku (32, 33 let) a zároveň skutečnost obdivuhodná, že stačili zásadním způsobem ovlivnit vývoj vědy a oborové komunity.

K oběma osobnostem se jako ke svým žákům hlásí prof. Karel Domin a po odstupu 13 let, jež mezi oběma úmrtími uplynula, hodnotí mezeru po nich jako stěží zaplnitelnou (Věda přírodní, 19, 1939:190).

PhDr. František Schustler byl skutečně prvním profesorem UK „naplno pracujícím v geobotanice“: přednášel fytogeografii a metody fytoocenologické a ekologické — a zároveň v těchto okruzích aktivně pracoval. Domin v nekrologu (Věda přírodní, 6, 1925:62) o Schustlerovi píše: „Roku 1919 habilitoval se na filosofické fakultě Karlovy university pro obor soustavné botaniky se zvláštním zřetelem k rostlinné geografii... Sbor profesorský fakulty přírodovědecké uznává jeho vynikající činnost a erudici vědeckou, navrhl ho za skutečného mimořádného profesora, ... ministerstvo mu výnosem ze dne 22. 12. r. 1924 udělilo titul mimořádného profesora a již před tím pověřilo ho trvalým učebním příkazem pro obor geobotaniky.“

F. Schustler otevřel všechna budoucí velká geobotanická témata, která se později v obměnách přístupů vracejí u generací následovníků. Patří mezi ně studie

dealpínských druhů v československé květeně, monografické zpracování vegetačních poměrů Krkonoš (Schustlerova zahrádka v Labské jámě nám to připomíná), habilitační práce o xerothermní květeně ve vývoji vegetace na českém území, téma sukcese a uvedení názorů severoamerické školy do kontextu tehdy soupeřících fytoocenologických škol, úvahy o subalpínském pásmu středoevropských hor a o významu horské hranice lesa atd. Inspiroval tím pozdější pražské univerzitní geobotaniky, profesory J. Klika a J. Jeníka, kteří rozpracováním a vnesením originálních konceptů některá z témat proslavili. Domin svou vzpomínku uzavírá: „Jako člověk byl Schustler svrchovaně skromný, naprosto čestný a ušlechtilý, povahy tiché, nevýbojně a vždy usměvavě milé.“

Talent pro botaniku v Pavlu Sillingerovi objevil prof. Domin a ten ho také podporoval, takže se student stal brzy vědeckým pomocníkem a později nehonoraným asistentem (nebylo systemizované místo). Jeho vědecká prvotina zabývající se variabilitou a vztahy mezi dvěma druhy rodu hlaváč (*Scabiosa*) naznačila vlohly k pozorování a kritickému hodnocení. Doktorská dizertační práce už byla ryze geobotanická, věnovaná vegetačním poměrům Bílých Karpat. Poté, co učil na středních školách, se v r. 1934 habilitoval a působil pak jako soukromý docent na PřF UK, a to především ve fytoocenologii. Publikoval v tomto zaměření 34 prací, např. o vegetaci Tematínských kopců na západním Slovensku nebo reliktních ostrovech teplomilné vegetace v Nízkých Tatrách. Jistým vyvrcholením v přemýšlení o rostlinné skladbě společenstev je Monografická

Prof. PhDr. František Schustler (vlevo) a doc. RNDr. Pavel Sillinger

studie o vegetaci Nízkých Tater. Odhalování ekologických vztahů v předchozích studiích vedlo P. Sillinger k půdní mikrobiologii, dokonce si sám vybavil sklepní laboratoř a prováděl přímá terénní měření. S pomocí nové zkušenosti, např. o nitrifikační schopnosti lesních půd, korigoval své fytoocenologické názory týkající se role různých rostlinných pater ve složitějších porostech.

O P. Sillingerovi napsal obsírnější vzpomínku jeho kolega na tehdejší univerzitě, doc. Vladimír Krajina: „Sillinger byl jediný Slovák, který se habilitoval na přírodovědecké fakultě Karlovy university. Je to až s podivem, jak poměrně ještě málo Slováků pracuje vědecky v přírodních vědách, ačkoliv již dvacet let mohli svobodně růsti, a třebaže právě Slovensko je země velmi vhodná pro studium přírodních věd. Sillinger vždy varoval před separatismem...“ (Věda přírodní, 19, 1939: 190). K dokreslení portrétu patří snad i to, že s chutí popularizoval — psal pro širší veřejnost příspěvky o zajímavostech ze světa rostlin, údaje důležité pro pochopení geografického chování druhů československé květeny. A vše měl doloženo precizně konzervovanými sběry dodnes vyhledávanými biosystematiky od nás i ze zahraničí v herbáriích PřF UK.

V době, kdy své cesty oborem a životem naplňovali F. Schustler a P. Sillinger, česká geobotanika neměla žádnou jmenovitou instituci. Prof. K. Domin po převzetí botanického ústavu na PřF UK teprve plánoval zřízení nových oddělení včetně geobotanického (do té doby existovalo pouze oddělení kryptogamologické). K praktickému naplnění došlo po 2. světové válce — od roku 1945 byl vedoucím oddělení geobotaniky Vladimír Krajina.

Patří zaznamenat další jména, která navazovala na tradice, polemizovala s nimi, přinášela nové přístupy, zkrátka žila s univerzitní geobotanikou: J. Klika, S. Hejný, J. Jeník, J. Slavíková, J. Osbornová-Kosinová, J. Kubíková, M. Rejmánek, K. Prach, J. Lepš. Řada jmen by byla dlouhá, pokud bychom doplnili výčet o vždy zvané spolupracovníky z příbuzných institucí a z příbuzných oborů. Geobotanika na Univerzitě Karlově prošla složitostmi, diskontinuitami v personálním obsazení, vrcholy a depresi, jež mi nenáleží rozebírat. Lidé, kteří tu působili, měli a mají v mnohém obtížnější resp. mnohotvárnější roli než jejich oboroví kolegové na jiných působištích. Také proto vážných zájemců o „plný úvazek“ tu nikdy nebylo mnoho.

Dnešní soubor nauk o vegetaci je rozrůzněnější, setkávají se v něm školy nejen zemí, ale kontinentů, dochází k integraci na vertikále od nízkých po vysoké úrovně biotické organizace, do vysvětlování příčinných vztahů se promítají ekofyzologie, genetika, biochemie na jedné straně a environmentální disciplíny na straně druhé, vstřebávání poznatků resortní praxí vyvolává větší tlak na rozmanitost aplikací. Je proto samozřejmé, že geobotanika jako spoj nebo průřez mezi biologickými vědami a geovědami, patří k ekologii. A je škoda, že v dobových tancích našeho teritoria došel posun chápání ekologie u části veřejnosti do zavádějících interpretací až zneužívání — nejen politikou, ale i zcela nesouvisejícími obory lidské činnosti. Geobotanika přežila padesát a více let, většinu se z kořenů, jakých jsme vzpomněli výše — ať tedy žije!